

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fıkhî” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Hadisler, Hadis Ricali (Adamları) Arasında Zayıflıkları Noktasında Farklılık Göstermektedir

Mahmoud Ahmed'e

Soru:

Esselamu Aleykum. Ben Mısırlıyım ve sitenize ilk defa giriyorum. Bende daha önce var olan bilgilerle ilgili bazı sorunlar yaşıyorum. Nitekim insanların sorularına verdiğiniz cevaplara girdiğimde sorunlar ortaya çıktı. Buna cevap verebilir misiniz? Teşekkür ederim...

“İki hadisten herhangi biri sözden yoksun değildir. Bu nedenle bazı hadis ricali onu zayıf görmüşlerdir. Ancak biz hadisi hasen olarak görüyoruz. Çünkü o, fakihlerin kitaplarında geçmekte ve onu hükümlerin istinbat edilmesinde kullanmaktadırlar.” Bu cümle, Şeyh Ebu Raşta'nın ashabım yıldızlar gibidir hadisi hakkındaki cevabında geçmektedir. Ancak ben, muhaddislerin hadisle hükmettiklerini biliyorum. Yoksa örneğin hadisin, bir fakih nezdinde sahih iken bir muhaddis nezdinde mevzu (uydurma) olması mümkün müdür... Sorguladığım şey işte budur.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekatuh.

Görünen o ki ashabım yıldızlar gibidir hadisi hakkında vermiş olduğumuz cevabımız konusunda kafanız karışmış. Zira hadis ricalinin zayıf gördükleri hadisi fakihlerin hasen gördüklerini zannettiniz. Mesele bu şekilde değildir. Çünkü muhaddisler bir hadisin zayıf olduğu üzerinde ittifak ederlerse, fakihler onu hasen yapamazlar.

Kardeşim mesele, hadis ehlinin hakkında ihtilaf ettikleri zayıf hadisle ilgilidir. Zira onlardan bazıları, onu zayıf olarak görüp delil olarak kullanmazken bazıları da onu delil getirmek için elverişli görmektedirler. Çünkü bazı muhaddislerin sika (güvenilir) gördükleri, diğerlerinin sika olarak görmedikleri veya bazı muhaddislerin meçhul ve diğer bazıların maruf (bilinen) olarak gördükleri raviler vardır. Bir takım hadisler, bir kanaldan sahih olmazken diğer kanaldan ise sahih olmaktadır... Dolayısıyla bir kişi, hadisin senedindeki raviyi meçhul olarak görerek ona zayıf olarak itibar edip onu delil olarak kullanmazken diğeri ise bu meçhul olanı bilmekte, onu sika olarak görerek hadise hasen olarak itibar etmekte ve onunla delil getirmektedir... Bir kişi, senetteki ravilerden birinin, kendilerinden rivayet edilen kimseden işitmediğini söylemekte ve onda inkita (ravinin düşmesi) olduğundan dolayı hadisi zayıf olarak saymaktadır. Bir kimse de işitmenin, usule göre meydana geldiğini ispat ederse, hadis onun nezdinde hasen olmakta ve onunla delil getirmektedir...

Şimdi size, yukarıda açıkladığım hususlara göre hadis ehlinin ihtilafı hakkında bazı örnekler vereceğim:

- **Örneğin:** Ebu Davud, Nesai, İbn Mâce ve Tirmizi, Ebu Hureyra Radiyallahu

Anhu'nun şöyle dediğini rivayet etmiştir: **إننا سأل رجل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله. إنا نركب البحر ونحمل معنا القليل من الماء فإن توضعنا به عطشنا أفترضنا بماء البحر؟ فقال: هو الطهور ماؤه الحل ميتته** “**Bir adam Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e bir soru sordu ve dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü: Biz deniz yolculuğuna çıkıyoruz. Yanımızda az miktarda su bulunuyor. Eğer o su ile abdest alırsak susuz kalırız. Acaba deniz suyu ile abdest alabilir miyiz? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: Deniz suyu temizdir ve onun ölüsü de helaldir.**” Bu hadisi Tirmizi Buhari'den sahih olarak rivayet etti, İbn Abdulber alimlerin kabul etmesi için onun sıhhatli olduğuna hükmetti, İbn Münzir onu sahihledi ve İbn'ul Esir Müsned'in şerhinde şöyle dedi: Bu, meşhur bir sahih hadis olup imamlar kitaplarında rivayet etmişler ve onu delil olarak kullanmışlardır ve ricali (adamları) de sikadır. Şafi de bu hadisin isnadında, kendisini tanımadığım kimse vardır demiştir. İbn Dakik El-İd, bu hadisin ta'lilini yaparken birtakım yönlerin olduğunu söylemiştir ki bunlardan biri de, senesinde zikredilen Said İbn Seleme ve Mugire İbn Ebu Berde'nin cehaletidir. Dolayısıyla bazı muhaddisler bu iki ravinin maruf olduğunu (bilindiğini) söylemiştir. Ebu Davud şöyle dedi: Mugire maruf olup Nesai onu sika olarak görmüştür. Hafız şöyle dedi: Kim onun bilinmeyen meçhul biri olduğunu iddia ederse, bunun bir hata olduğunu bilsin. Said İbn Seleme'ye gelince; Safvan İbn Selim, onun Culah İbn Kesir'den yaptığı rivayetine tabi olmuştur...

- **Örneğin:** Ahmed, Sa'd İbn Ebu Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: **سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يسأل عن اشتراء التمر بالرطب فقال لمن حوله أينقص الرطب إذا بیس؟ قالوا نعم، فنهى عن ذلك** “**Ben Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e kuru hurmayı taze hurma mukabilinde satın alma hakkında sorulduğunu işitmişim. (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi: “Taze hurma kuruyanca ağırlığını kaybeder mi?” Evet dediler. Bunun üzerine bundan nehyetti.**” Tirmizi bu hadise sahihtir derken aralarında Tahavi, Taberi, İbn Hazm ve Abdulhak'ın bulunduğu bir grup, senesinde meçhul olan Zeyd İbn Ayyaş olmasından dolayı onu illetli bulmuştur. Nitekim Fi't Telhis ve'l Cevab'da Darekutni, onun (yani Zeyd İbn Ayyaş'ın) sika olduğunun sabit olduğunu söylemiştir. Münziri şöyle demiştir: Ondaki iki sika olan kişi rivayette bulunmuş ve Malik ise şiddetli bir şekilde eleştirmesine rağmen ona itimat etmiştir...

Zayıflığı konusunda ihtilaf edilen bu gibi hadisler, müçtehitler tarafından kullanılma yoluna gidilmiş ya da onları takviye edecek mutâbaat veya şevâhidlerin varlığıyla birlikte istidlal için elverişli hale gelmiştir. Her zayıf hadisin, takviye edilmesi için şevâhid ve mutâbaatların araştırılmadığı veya müçtehitlerin onu kullanmak için araştırmadığı da bilinmelidir. Zira hiçbir şekilde takviye edilmeyecek bir zayıflık da vardır. Çünkü zayıf hadis iki kısma ayrılır:

- Kendisiyle amel edilmeyen ve herhangi bir şevâhid ve mutâbaat ile takviye edilmeyen kısım.

- Şevâhid ve mutâbaat ile takviye edilen kısım. Nitekim muteber müçtehit ve fakihler bununla amel etmiştir.

“Şahsiyet” kitabımızın “birinci cildinde” şöyle geçmektedir:

(...Zayıf Hadis, çeşitli yollardan zayıf olarak geldiği zaman sahih veya hasen hadis derecesine yükselir sözü yanlıştır. Bir hadisin zayıflığı ravisinin fışkından veya fiilen yalanla itham edilmesinden kaynaklanıyorsa, sonra da bu türden olan başka yollardan gelirse zayıflığı iyice artar...) Yine şöyle geçmektedir: (Hasen: Tahric edeni bilinen, ricali/rivayet edenleri de meşhur olan ve hadisin çoğunun onlara dayandığı hadise denir. Hasen hadisi hem âlimlerin çoğu hem de fakihlerin geneli kabul ederler. Yani isnadında yalanla itham edilen kimse yoktur, şaz hadis de değildir. Hasen hadis iki çeşittir: Birincisi: Senedinde ehliyeti gerçekleşmemiş mestur/ adaleti ya da fâsıklığı belli olmayan, fakat çok çok hata yapan bir gafil olmayan ve yalancılıkla da itham edilmeyen

bir kişi bulunan hadistir. Hadisin metni benzer bir şekilde başka yollardan da rivayet edilmiştir. Böylece şaz ve münker olmaktan da çıkarılmış olur...) Bitti. Aslında bu tür zayıftır. Ancak onun şevâhid ve mutâbaatı olduğu için hasen olarak sayılmıştır. Bu şekilde söyleyen hadis ehli de vardır. Zira hadis ilminde alimlerin en meşhuru olan İbn Salah'ın Mukaddime adlı kitabında şöyle geçmektedir:

(- Hadisteki her zayıflık, onun birtakım yönlerden gelmesiyle ortadan kalkmaz. Bilakis bu, farklı şekilde olur:

... Zayıflığının kuvvetinden dolayı bu şekilde giderilmeyecek zayıflık da bundandır ve zorlayan bir kişi, zorlamaktan ve mukavemet göstermekten vazgeçmelidir. Bu ise, ravinin yalanla itham edilmesinden veya şâz hadis olmasından kaynaklanan zayıflık gibidir... Dolayısıyla bu, sıdk ve diyanet ehlinin olmasına rağmen ravisinin ezberinin zayıflığından kaynaklanan bir zayıflık olmasından dolayı bunu ortadan kaldıran bir zayıflıktır. Ancak onun başka bir ravi tarafından rivayet edildiğini gördüğümüzde anlarız ki o, onu (hadisi) ezberlemiş ve ondaki zaptını da kaybetmemiştir...

-... Benim için hasen hadisin iki kısım olduğu ortaya çıktı:

Birincisi; isnadındaki kişiler mestur olmaktan hâli olmayan ve hadise ehliyetleri tahakkuk etmemiş olmakla birlikte bu kişiler, rivayetlerinde fazla hata yapan, yalan ile itham edilen yani hadis rivayetinde kasten yalana yönelen veya başka fisk emareleri bulunan kimselerden de değildir. Bununla beraber hadisin metni de başka yoldan veya birçok yoldan benzerinin rivayet edilip, mütâbî ve şâhidlerle takviye edilmesi neticesinde kuvvet kazanarak maruf olur; böylece şâz ve münker olmaktan çıkar...) Bitti. Senin de gördüğün gibi aslında zayıf olan bu hadis, bir benzerinin başka yönden rivayet edilmesinden veya mutaabat, şevâhid ve benzerleri ile kuvvet kazanmasından dolayı hasenden sayılmıştır...

Buna göre bazı hadis ricali (adamları) nezdinde hadisin zayıf olduğu söylendiğinde bu, o hadisi bir kenara atmak ve onu delil olarak getirmemek için yeterli değildir. Bilakis onun zayıflık sebebini, muteber müçtehit ve fakihlerin onu kullanıp kullanmadığını, onu takviye etmek için şevâhid ve mutâbaatlarının olup olmadığını ve tüm hadis ehlinin onu zayıf görüp görmediğini araştırmak gerekir? Veya onun zayıflığı hakkındaki ihtilaflarını da araştırmak gerekir... Tüm bunların incelenmesiyle hadisle delil getirilip getirilmeyeceğine ve benzerlerine karar verilir... Bunları göz önünde bulundurarak biz bu hadisi aldık: أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيُّهُمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ **“Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayete erersiniz.”** Açıklaması aşağıdaki şekildedir:

1- Bu hadis, birden fazla râvi zinciri tarafından rivayet edilmiş olup bunların her biri hakkında söz vardır ve Cabir Radiyallahu Anhu'nun rivayeti onu güçlendirmektedir ki o da şudur:

Ebu Ömer Yusuf en-Nemri el-Kurtubi [ölümü:463], Camiu Beyanu'l İlmî ve Fadlih kitabında... Şöyle demiştir:

Ahmed bin Ömer, Abd İbn Ahmed, Ali İbn Ömer, el-Kadı Ahmed İbn Kamil, Abdullah İbn Ravh, Sellam İbn Süleym, el-Haris İbn Ğusayn, el-Ameş, Ebi Süfyan, Cabir'den rivayet ettiğine göre Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيُّهُمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ **“Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayete erersiniz.”** Ebu Ömer dedi ki: “Bu senet, hüccet olamaz. Çünkü el-Hâris bin Ğusayn meçhuldür...”

Fakat İbn Hazm onu tanıdı ve onun Ebu Vehb es-Sakaî olduğunu söyledi. Aynı şekilde Buhari de onu tanımış, Tarihu'l Kebir'de ondan behsetmiş ve Hafız İbn Hacer

Askalanî el-Emâlî el-Mutlaka'da onu takip etmiş ve şöyle demiştir: İbn Hıbban onu sikalar arasında zikretmiştir... Dolayısıyla onun meçhul olduğu söylenmez...

Hakeza İbn Abdulber'in söylediği gibi el-Haris İbn Ğusayn meçhul sayılmış ve o, onun nezdinde zayıf olmuştur. Ayrıca İbn Hıbban'ın söylediği gibi el-Haris İbn Ğusayn'ı tanıyan ve onu sikalardan sayanlar da vardır. Böylece hadis onun nezdinde istidlal için elverişli olmaktadır...

Hadisin zayıf olması ve onun hasen olması arasında başka itirazlarda vardır ancak biz yukarıda bahsettiklerimizle yetiniyoruz...

Binaenaleyh hadis ehli, bu hadisin zayıflığı konusunda ittifak etmemiştir. Dolayısıyla bu hadis, muteber müçtehitler ve fakihler arasında bulunursa, onunla delil getirmeye elverişli olur. Zira hadis ehli, onun zayıflığı üzerinde ittifak etmemiştir. Aynı şekilde muteber müçtehit ve fakihler de onunla amel etmişlerdir. Buna göre o, güvenli olarak delil getirilebilir.

Şimdi sana, bu hadisle delil getiren bazı muteber müçtehit ve fakihleri zikredeceğim:

Muhammed İbn Ahmed ibn Ebi Sehl Şemsu'l Eimme es-Serahsi (Ö: 483), "el-Mebsût" adlı kitabındaki kaza konusunda bunu delil getirmiştir... el-Karafi olarak meşhur olan Ebu'l Abbas Şihabuddin (Ö: 684), "ez-Zehira" adlı kitabında, Malik'in usulünden bahsederken onu delil getirmiştir... Maverdi olarak meşhur olan Ebu'l Hasan Ali İbn Muhammed (Ö: 450), "el-Havi el-Kebir" adlı kitabında sahabelerden bahsederken onu (hadisi) delil getirmiştir... İbn Kudame el-Makdisi olarak meşhur olan Ebu Muhammed Muvaffikudin (Ö:620), "el Muğni" adlı kitabının "Altıncı Fasil: Av hayvanı olan sığırın cezası, ona benzediği için devedir" bölümünde onu delil getirmiştir...

Gördüğünüz gibi bu hadis, muteber müçtehit ve fakihler tarafından kullanılmıştır. Bundan dolayı hasen (hadisten) sayılır.

Hakeza mesele, hadis ricalinin zayıflığı hakkında ihtilaf ettikleri hadislerle ilgili olup zayıflığı üzerinde ittifak edilen hadisle ilgili değildir. Zira buna, muteber müçtehit ve fakihlerin kitaplarında geçiyor olsa bile itibar edilmez. Hatta onun, onların kitaplarında geçtiğiyle ilgili bir tartışma olduğunu varsaysak bile, zayıf olarak kalmaya devam eder. "Bir tartışma olduğunu varsaysak bile" diyorum. Çünkü muteber müçtehit ve fakihler, zayıflığı üzerinde ittifak edilen zayıf hadisi kullanmazlar...

Kerim kardeşim, umarım mesele tamamen açıklığa kavuşmuştur.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 06 Safer 1438

M. 06/11/2016

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3752/>